

MISCEL·LÀNIA

El silló

L'eficàcia de l'homonímia es pot constatar amb molta de freqüència, si hom coneix la vida dels dialectes i sap matisar bé la significació de les paraules. Els procediments de creacions noves o de matisacions fonètiques, provocats per l'homonímia, són infinits; el secret està a saber trobar-los i, més encara, a saber explicar-los.

Entre un *bastet* 'petita albarda que els animals de peu rodó duen als lloms, quan llauren' i un *càntir* de portar aigua, sembla que no hi pot haver cap connexió. I, no obstant, n'hi ha. Ha desaparegut del català el representant popular de SITULA, perquè *sella* podia ésser l'arreu de muntar' i el 'càntir de beure'; en canvi, s'ha pogut conservar en *sitja* 'forat obert a terra per guardar gra', per raó d'una matisació fonètica: el grup -T'L- ha esdevingut j, i la e ha passat a i per influència de la palatal següent.

Però la SITULA i la SELLA podien irradiar la seva força creadora; les SITULAE podien ésser petites o grans igualment que les selles: la paraula *selló* podia ésser una 'sella petita' i un 'càntir petit'.

Allà on encara el representant de SITULA+ONE vivia, i també hi era coneguda una 'sella petita', la distinció s'ha fet per mitjà d'una matisació fonètica: el *càntir* és un *silló*, el *bastet* és un *selló*:

	BASTET	CÀNTIR
Fraga.....	<i>sillón</i>	<i>barral</i>
Alcarraç.....	<i>selló</i>	<i>silló</i>
Lleida.....	<i>selló</i>	<i>silló</i>
Balaguer.....	<i>selló</i>	<i>silló</i>
Borges Blanques.....	<i>selló</i>	<i>silló</i>
Tàrrega.....	<i>selló</i>	<i>silló</i>
Benavarre.....	<i>silleta</i>	<i>silló</i>
Artesa.....	<i>selló</i>	<i>càntir</i>

Únicament a Ager el *selló* és, a la vegada, un *bastet* i un *càntir*.

Aquesta matisació fonètica no és pas una casualitat : és un fet condicionat per la necessitat de distingir el *càntir* del *bastet*. En canvi, en tot l'altre domini català, on dominen el *càntir*, el *doll* (Cadaqués), el *dui* (Elna), la *dorca*, etc., la llengua ha reservat el significat de *selló* a l'armatosta per cavalcar les senyores, la qual, amb el mot, acaba de desaparèixer de tot el domini català.

A. G.

Mallorquí 'son'

En l'estudi SOLUM i SOLE, publicat en l'*Homenaje a Menéndez Pidal*, I, 689-696, creia haver demostrat la raó per què SOLUM va desaparèixer de part del domini català i per què es va conservar a l'extrem est del domini del català oriental. Sembla que aquestes raons no han convençut a tothom, o, almenys, han passat desapercebudes.

Rokseth, en el seu estudi *L'article majorquin et l'article roman dérivé de IPSE* (*Estudis Romànics*, II, 98 i ss.), ha demostrat que el *son* mallorquí, equivalent a *can*, el qual precedeix els noms de les grans possessions mallorquines, procedeix d'un SOLUM. Contra l'opinió de Rokseth, A. Alcover, *BDLLC*, XII, 343, creu que el *son* mallorquí s'ha d'explicar per un *això* que compareix davant de noms de lloc, i, també, adquireix una extensió major que l'atribuïda per l'illustre romanista noruec. En acceptar per justa l'explicació del *son* mallorquí donada per Rokseth, i de la qual pot ésser que en tingui certa culpa, em plau adduir alguns exemples antics i moderns de *sol* < SOLUM procedents d'escriptors mallorquins:

R. Llull escriu : «... e al *sol* del pou que mova un conduit» (*Contempl.*, VI, 254). «... en axí com home qui jau tot nuu en lo *sol* de la terra» (*Ib.* III, III i ss). Aquests dos exemples no deixen cap dubte que *sol* és, ací, un representant de SOLUM.

Però encara hi ha més exemples : Alcover, *Rondaies*, II, 19, escriu : «... se tira amb un bot damunt sa *sola* d'es carro», i en *Giripigues*, VII : «En Francesc Mestre i Noè, tortosí de *sol* a rel».

Havia sospitat que el SOLUM tenia certa vitalitat a l'illa veïna de Mallorca, Eivissa, perquè, sense saber explicar-ho, hi compareix el diminutiu *solei* amb el significat de 'sol-astre'. La confirmació

d'aquesta suposició la tenim en què les morques de cafè i de l'oli són, a Eivissa, *resols* i el paviment és un *sol* cast. *suelo*.

La «-L final es conserva en mallorquí», però no sempre. Tenim la forma *eu* < *ILLU* de Pollensa.

Precisament perquè la -L de *sol* < *SOLE* s'ha conservat, la -L de *SOLU* ha desaparegut i no ha passat a *u*, perquè un altre homònim se n'havia apoderat: el *sou* < *SOLIDU* 'moneda'. Si en la llengua moderna el *SOLE* era un *sol* i el *SOLIDU* un *sou*, quina plaça quedava per *SOLU* com no fos la d'un *so*? Aquest *so*, de fet, el tenim en bona part del domini català: «ab terra qui fo d'en G. Gauceran, e ab *so* qui fo d'en Gauceran de Cabrenç» (*Doc.* II, 54, a. 1305). La contraposició de *terra* amb *so* ens indueix a admetre que *so* és, ací, un representant de *SOLU*. A més, la frase *en sò del seu* equivalent: en propietat seva, és freqüent (Plana de Vic); *en sò*: en propietat d'altri (Eivissa). La supervivència de *sol* < *SOLUM* és estesa en tot el domini del català oriental, on no hi ha parròquia que no tingui un mas anomenat *Solà*, *Soler*, *Solans* o *Solana*.

Com s'ha introduït al *so* la *n* final característica del *son* mallorquí? De la mateixa manera que el *ca*, acurçament de *casa*, ha esdevingut *can* per l'aglutinació amb l'*En* article honorífic, molt estès a Mallorca, de la mateixa manera el *so* < *SOLUM*, estès, en un temps, per tot el domini català,¹ passà a *son* a Mallorca, amb la mateixa aglutinació que el *can*.²

No és d'estranyar la presència aïllada del *son* mallorquí. El nom de lloc *soo* (Plana de Vic), revela que el *SOLUM* tingué una vitalitat, comprovada pels noms de lloc *Soler*, *Solà*, *Solana*. El substitut de *SOLUM* fou en uns indrets el *MANSU*, que va passar a *mas* i que va desterrar l'adverbi *mas* < *magis*, cast. *mas*, que compareix en català antic, així com la *VILLA*, propagada amb l'expansió romana per tot l'occident, durant els segles V.^e i VIe

A. G.

1. El basc té *soro* i *soru* per anomenar la terra, el camp, el prat.

2. Encara que no hi hagi paral·lisme, cal advertir que el mall.: té *gri*, *grins* de *GRYLLUS*.